

Jautā vēsturniekiem

Cik sen ēkās ievieto laika kapsulas?

Kā radusies tradīcija būties pamatos ieraktu kapsulu ar vēstijumu?

Jautā Dace leva

Laika kapsula – cilvēku speciāli veidojis laikmeta liecību kopums nākamajām pāaudzēm – ir interesants un mūsdienās samērā populārs komunikācijas veids, starp tagadējām un nākotnes sabiedrību. Nozīmīgu ēku būvniecība nereti sākas ar laika kapsulas iemērēšanu tās pamatos. Šī tradīcija ir sena, bet pagaidām maz pētīta, un vēsturniekim nav konkrētu ziņu, apzinātu vēstures avotu un vienotu viedokļu par tās pirmsākumiem.

A�zīmējums "laika kapsula" radies vien 20. gs. pirmajā pusē, tāču ir lietoti arī citi. Piemēram, 1900. gada nogalē ASV, Detroitas Vecajā domes namā, pēc pilnētās mēra ierosmes novietoja "Gadsimta lādi" ("The Detroit Century Box") – vara kasti ar vairāk nekā 50 pažīstamu amerikānu rakstītām vēstulēm ar skatījumu uz savu

laiku un iespējamo pasauli pēc 100 gadiem, kura jāatver pēc gadsimta (to patiesām atvēra 2000. gada nogalē). 1939. gadā Pasaules izstādē Nujorkā Vēstinghausa tehnoloģijas un radošanas uzņēmums izrādīja īpašu varu, hroma un sudraba sakausējuma 2,3 m augstumā, 16 cm diametra konteineru, kurā ievietoti to laiku raksturojoši priekšmeti un kuru sākumā dēvēja par "laika bambu". Vēlāk pēc sabiedrisko attiecību speciālistu Džordža Edwarda Pendreja ierosmes konteineru sāka saukt par laika kapsulu, tāpēc šo viru mēdz dēvēt par minētu apzīmējumu radītāju.

Laika kapsulas patusībā gan sastopamas daudz senāk, un konkrēti piemēri ir zināmi vismaz kopš 18. gadsimta. Attiecīgās vēstures periodos tiek atspoguloti ar rakstītām vēstijumiem, vēstulēm, ikdienas priekšmetiem, fotogrāfijām, monētām u. tml. Saturu atklāj ari to, ko konkrētā

laika sabiedrība uzskatīja par svārīgāko, kā tā sevi apzinājās kultūras, zinātnes, ekonomikas un citās jomās. Apkopotu liecību ietvarām var būt dažādas formas – metāla sakausējuma kaste vai lode; stikla pudele ar zīmīti; plāsnēs ar datējumu un īpašneka vārdu u. tml.

Līdz ar tehnoloģiju attīstību kopš 20. gs. pēdējām desmitgadīm kapsulas tiek ievietoti jauni dati glabāšanas rīki – cietie diskī, DVD, zibatmiņa, kas ļauj nodot vēstijumu arī videoformātā. Tehnoloģiju sasniegumi ir radījuši iespēju izveidot laika kapsulu arī neierastā vidē – kosmosā. 1977. gadā NASA kosmosā palaida divus kosmosa kuģus "Voyager 1" un "Voyager 2", kuros ielikta zelta plātes ar ziņām par Zemes mērķiem un dažādu saturu ierakstus par Zemes dzīvi – 115 attēlus, mūziku, dabas skanās un 55 valodās ierakstītu sasveicināšanos (vairāk par to var lasīt: voyager.jpl.nasa.gov)

DA VINCI RESTORĀNU/OUTURE

Vēstijums Jēzus statujā

2017. gada nogalē Santa Agredas Sotilio de la Riberas baznīcā Burgosā Spānijā restaurācijas laikā Jēzus statuja noslēptu laiku kapsuli ar daiviem dokumentiem, kas datēti ar 1777. gadu. Tā autors bija Burgo de Osmas katedrāles kapelāns Hoakins Minges. Autors savos vēstijumos atstājis informāciju par statujas tēlnieku Manuela Balu, raksturojis politisku situāciju, pieminot arī Spānijas karali Karlosu III, un ieklāvis zīpas par reģionā audzētājam augu kultūrām (kieši, rudiņi, mieži, auzas un vīngās), izplatītājam sli-mībām (malārīja) un ledzīvotāju izklaidēm (dažādās kāršu un bumbu spēles).

Divus gadsimtus senas liecības dievnama tornī

2020. gada maijā Zembicē Polijā evangēliski luteriskās baznīcas remonta laikā strādnieki dievnamā tornī atrada vārā kasti, kurā no 1797. gada glabājās dokumenti, grāmatas un monētas. Dokumenti atspogulojās baznīcas celtniecības gatu un nosauc tajā iesaistīto personu un ziedotāju vārdus. Vienlaikus ar šiem atklājumiem tika atrastas liecības no 20. gs. sākuma – dokumenti, fotogrāfijas un lūgšanu grāmatas, kas datētas ar 1902.–1903. gadu.

CHRISTOPHER FABERKOW

Dārgumu lāde Aizliegtajā pilsētā

Restaurācijas laikā, 2018. gada septembrī, universitātiskā laika kapsula uzgāja Pekinas pils muzejā jeb par Aizliegto pilsētu dēvētā pils kompleksā, kas vairākums bija Ķīnas imperatoru kapelāns Hoakins Minges. Autors savos vēstijumos atstājis informāciju par statujas tēlnieku Manuela Balu, raksturojis politisku situāciju, pieminot arī Spānijas karali Karlosu III, un ieklāvis zīpas par reģionā audzētājam augu kultūrām (kieši, rudiņi, mieži, auzas un vīngās), izplatītājam sli-mībām (malārīja) un ledzīvotāju izklaidēm (dažādās kāršu un bumbu spēles).

residence. Greznī rotātu skārda kasti ar laikmeta liecībām un dārgumiem atrada Gāngas pilnesdārza zālē, un, spēlējot pēc norādēm, tā tur noglabāta Činu (mandžūru) dinastijas imperatora Dzjacīna laikā (valda: 1796–1820). Aizliegtajā pilsētā šāda veida kastes tradicionālai novietojai zem ēku jumtiem, lai atvainītu jaunos garus, uguri vai citas nelaimes, un dāzas no tām ir arī atrastas. Tāču šī dārgumu lāde atšķirās no citām ar savu bagātīgo saturu. Aizīmētotajā skārda kastē glabājās 24 zelta monētas ar vēstijumu "lai pasaule būtu miera"; zelta, vara, tērauda, dzelzs un alvas lietni, augu iezīsmes zālu paraugi, graudaugu sēklas, kristāli un pērles.

CHINADAILY.COM

laika sabiedrība uzskatīja par svārīgāko, kā tā sevi apzinājās kultūras, zinātnes, ekonomikas un citās jomās. Apkopotu liecību ietvarām var būt dažādas formas – metāla sakausējuma kaste vai lode; stikla pudele ar zīmīti; plāsnēs ar datējumu un īpašneka vārdu u. tml.

Līdz ar tehnoloģiju attīstību kopš 20. gs. pēdējām desmitgadīm kapsulas tiek ievietoti jauni dati glabāšanas rīki – cietie diskī, DVD, zibatmiņa, kas ļauj nodot vēstijumu arī videoformātā. Tehnoloģiju sasniegumi ir radījuši iespēju izveidot laika kapsulu arī neierastā vidē – kosmosā. 1977. gadā NASA kosmosā palaida divus kosmosa kuģus "Voyager 1" un "Voyager 2", kuros ielikta zelta plātes ar ziņām par Zemes mērķiem un dažādu saturu ierakstus par Zemes dzīvi – 115 attēlus, mūziku, dabas skanās un 55 valodās ierakstītu sasveicināšanos (vairāk par to var lasīt: voyager.jpl.nasa.gov)

Grāmatas zem ģenerāla pieminekļa

Rīcīmonā Virdzīnijas Stātā ASV ģenerāla Roberta Edwarda Lī pieminekļa pjedestāla daļā 2021. gada decembrī uzgāja 1887. gada laika kapsula. Metāla kastē atradās dažādas grāmatas, monētas un fotogrāfijas, tomēr mitruma dēļ tās bija slikti saglabājušās. Kapsula bija ievietots 1875. gada almanahs un grāmatas "The Huguenot Lovers: A Tale of the Old Dominion" kopija. Pēc kapsulas atvēršanas tās vietā noīlēma novietot jaunu laiku kapsulu, kas vēstītu par 21. gadsimtu 20. gadu sākumu, iekļaujot liecības par rasu konfliktu ASV 2021. gadā, un par COVID-19 pandēmiju, to papildinot ar sejas maskām un vakcinācijas kartēm.

◀ ASV Pilsonu kara laika Dienvidu štatu ģenerāla Roberta Edwarda Lī piemineklis Rīcīmonā 2021. gāda rudenī tika alvāzts no pilsetvīdes un vēlāk nogādāts vēlāno no Virdzīnijas muzejam.

VIDAPRESS.EE

Interesanti atradumi Latvijā

Mūsu valstī laika kapsulu tradīcijas vēsture līdz šīm nav mērķējusi pētīt, bet ik pa laikam sādas laikmeta liecību krātuves tiek atrastas. Pēdējos gados plāsāzīmīgas līdzekļos parādījas zīpas par diviem interesantiem atradumiem. 2019. gadā Cēsu Svētā Jāņa baznīcas krusta un lodes restaurācijas gaitā uzgāja laika kapsula no 19. gs. vidus. Tajā atradās abos galos arī aizīmētots tīstoklis, kurā ietilpī 1853. un 1864. gāda vēstījumi. Vēl kapsula bija ievietots stipri vīenkāršs un maziks tīstoklis bez zīmogiem. Pēc pamatlāgās atraduma izpētes vēsturnieki secināja, ka tīstoklis senākajā dokumentā vācu valodā detalizēti vēstījis par baznīcas torna atjaunošanu pēc postošā ugunsgrēka 18. gs. vidū. Kā stāstīja Cēsu muzeja vēsturnieks Tālis Vigo Pumpuriņš, pēc ugunsgrēka baznīca tika uzlīk pagādu jumtā, bet 1831. gadā sāka vākt nauju torna būvniecību. Vairāk nekā 7000 cilvēku lēlā drāudze vairāku gadu laikā saziejot pletekami lielu summu, lai 1852. gadā sāktu piegādāt būvmateriālu, bet nākamajā gadā tika likts pamatakmens tornim. Vēsturnieka dokumentā arī uzskaitītas drāudzes amatpersonas, apkārtējo mužu

īpašnieki un Vidzemes gubernāras amatpersonas, noskaņotas skolas un to vadītāji, kā arī būvdarbu vadītāji un meistrus vārdi. Pēc 11 gadiem baznīci bija nepieciešams nomainīt jumtu, un Cēsu pilsētas vadība nobīdīmusi, ka kapsulas satura jā-papildina ar informāciju par jauniem notukumiem apkalnē. Mazākais, sliktāk saglabājies tīstoklis bija vēstījums, ko pievienoja vietējais iostnieku meistars Johans Frejs, kuram bija uziņēts kapsula aizīmētots. Viņš uzrakstījis zījas par sevi.

Savukārt Jaunā Rīgas teātra rekonstrukcijas gaitā 2021. gada martā atrada nama sienā iemūrētu laiku kapsulu no 19. un 20. gadsimta mijas. Kādreiz šī bija Rīgas Latviešu amatnieku pārīdzības biedrības nams, un kapsula glabājās dokumenti par minētās biedrības sāmniecisko darbību no 19. gs. 70. gadiem un 1901. gada preses izdevumiem "Majās Viesis".

ATBILDI SAGATAVOJA: Helēna Emerberga, LU Vēstures un filozofijas fakultātes vēstures magistra programmas studente

SADRĀBĀ AR LU VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTI

IEGŪSTI BALVU!
Dace leva
balvā saņem

Valda Klīšāna grāmatu
ar autora ierakstu
Par balvas saņemšanu zināti
izdevniecībai "Dienas Žurnāls"
pa tārlini 67063100.

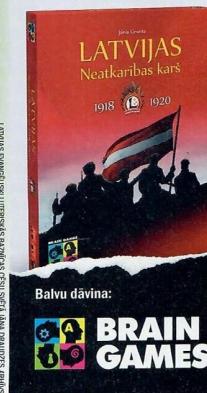
Sūtī savus jautājumus
žurnālam "Ilustrēta Pasaules
Vēsture" Andrejostas ielā 23,
Rīga, LV-1045 vai uz e-pastu:
ilustrata.vesture@dienaszurnals.lv

Norādi savu vārdu un uzvārdu,
pievienojot atlauju to
publicēšanai žurnālā!
Atbildes uz interesantākajiem
jautājumiem lasi žurnāla
nākamajos numuros.

Labākā jautājuma autors
balvā saņems

**Spēli "Latvijas
Neatkarības kars"**

Spēles pamātā ir Latvijas Neatkarības kara (1918–1920) notikumi, un tā sastāv no trim dažādiem scenārijiem, kuri ataino kādu no šī kara posmam. Kārto no scenārijiem spēlētāji, kopīgi sadarbībottes, rekrutējus kļaujas vīenības, vadītāji cīņā pret ienaidnieku, ārstēs ievainotus un sekos līdzi tam, kā karaspēks būtu pietiekami apgādāts. Cīņas uzvarētāji kārtīs kārtīs ar vēsturiskām personībām, kā arī Latvijas sabiedrotie.

Ilustrēta Pasaules Vēsture 3 · 2023